

Základy matematiky a statistiky pro humanitní obory II

Vojtěch Kovář

Fakulta informatiky, Masarykova univerzita
Botanická 68a, 602 00 Brno, Czech Republic

`xkovar3@fi.muni.cz`

část 8

Obsah přednášky

- 1 Vektorové prostory
- 2 Operace nad vektory
- 3 Kosinová podobnost
- 4 Word embeddings

Vektorový prostor

- Základní pojem **lineární algebry**
- Abstrakce pro „šipky” nebo polynomy
 - „šipky” = veličiny, které mají velikost a směr
 - axiomatická definice
- Vektor
 - uspořádaná n -tice (reálných) čísel
 - n = **dimenze** vektorového prostoru
 - **skalár** = číslo
 - šipky \rightarrow geometrická reprezentace (ve 2D, 3D)
- Operace nad vektory
 - sčítání (po složkách)
 - násobení vektoru skalárem
 - skalární součin dvou vektorů

Operace nad vektory

■ Sčítání

$$\blacksquare (a_1, a_2, a_3) + (b_1, b_2, b_3) = (a_1 + b_1, a_2 + b_2, a_3 + b_3)$$

■ Násobení vektoru skalárem

$$\blacksquare c * (a_1, a_2, a_3) = (c * a_1, c * a_2, c * a_3)$$

■ Velikost vektoru

$$\blacksquare |(a_1, a_2, a_3)| = \sqrt{a_1^2 + a_2^2 + a_3^2}$$

■ Skalární součin (dot product, inner product)

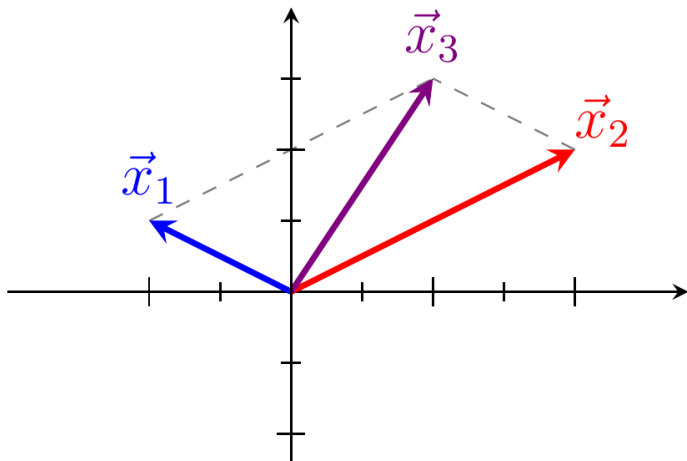
■ dvě ekvivalentní definice

$$\blacksquare (a_1, a_2, a_3) * (b_1, b_2, b_3) = a_1 b_1 + a_2 b_2 + a_3 b_3$$

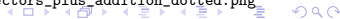
$$\blacksquare u * v = |u| * |v| * \cos\Phi$$

■ Definovány pro libovolný počet rozměrů

Sčítání vektorů – geometrická reprezentace

zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Two_noncolinear_vectors_plus_addition_dotted.png

Matice

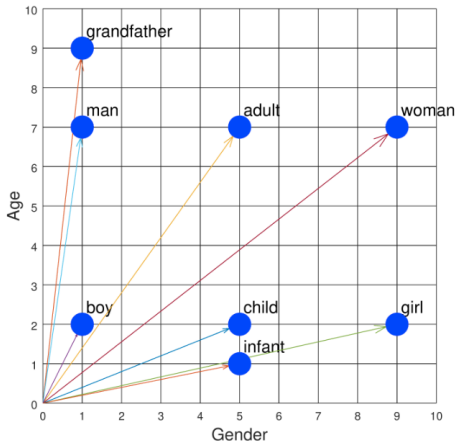
- Lineární zobrazení mezi vektorovými prostory
 - typ funkce nad vektory
 - vektor * matice = jiný vektor
 - „měníme obrázek vykreslený vektory”
- Uplatnění např. v kvantové mechanice

Cosine similarity (kosinová podobnost)

- Dva vektory spolu svírají úhel
 - kosinus tohoto úhlu je měřítko podobnosti vektorů
 - vektory směřující stejným směrem: 1
 - pravoúhlé (ortogonální) vektory: 0
 - vektory směřující opačným směrem: -1
- Výpočet (z definice skalárního součinu)
 - $u * v = |u| * |v| * \cos\Phi$
 - $S_C = \cos\Phi = \frac{u * v}{|u| * |v|}$

Word embeddings

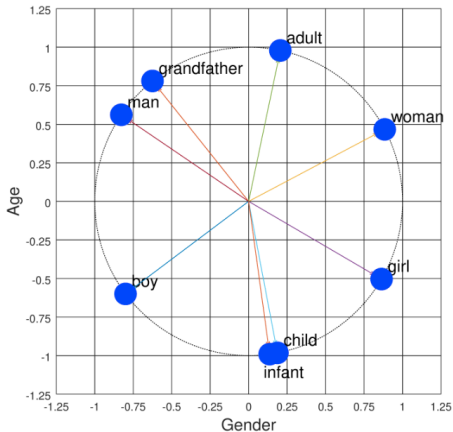
Slova reprezentovaná jako vektory

Original Word Vectors	
grandfather	[1, 9]
man	[1, 7]
adult	[5, 7]
woman	[9, 7]
boy	[1, 2]
child	[5, 2]
girl	[9, 2]
infant	[5, 1]

Word embeddings

Zero-Mean 2D Unit Vectors

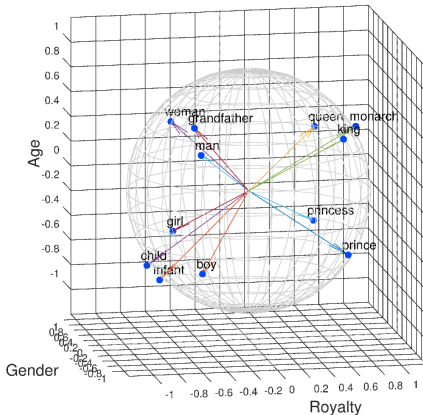

Zero-Mean 2D Unit Vectors	
grandfather	[-0.6247, 0.7809]
man	[-0.8275, 0.5615]
adult	[0.2060, 0.9785]
woman	[0.8844, 0.4668]
boy	[-0.8000, -0.6000]
child	[0.1871, -0.9823]
girl	[0.8638, -0.5039]
infant	[0.1366, -0.9906]

Podobnost mezi slovy: cosine similarity

Word embeddings

Zero-Mean 3D Unit Vectors

Zero-Mean 3D Unit Vectors

	Gender	Age	Royalty
grandfather	[-0.5426,	0.6412,	-0.5426]
man	[-0.7191,	0.4576,	-0.5230]
woman	[0.7741,	0.4168,	-0.4764]
boy	[-0.6971,	-0.5070,	-0.5070]
girl	[0.7543,	-0.4642,	-0.4642]
king	[-0.5570,	0.5064,	0.6583]
monarch	[0.0676,	0.4730,	0.8785]
queen	[0.6608,	0.3558,	0.6608]
prince	[-0.5846,	-0.4252,	0.6909]
princess	[0.6484,	-0.3990,	0.6484]
child	[0.0733,	-0.5866,	-0.8066]
infant	[0.0642,	-0.7057,	-0.7057]

Word embeddings – ale:

- Ne 3 dimenze, ale např. 300
 - přesto: představa slov/frází jako míst na povrchu zeměkoule je celkem blízko realitě
- Dimenze neodpovídají „hezkým“ vlastnostem slov
 - jako např. věk, slovní druh, ...
 - nejsme schopni dimenze pojmenovat
 - ale jsou určeny kontexty
 - většina „hezkých“ vlastností slov je v nich nějakým způsobem zakódována
- Jsme schopni s takto reprezentovanými slovy pěkně počítat
 - „king” - „man” + „woman” = nějaký vektor
 - jehož nejbližší soused je „queen”
- Počátek: word2vec, Tomáš Mikolov (bývalý student VUT Brno)